

Bilo je to jedno romantično vreme u kome sam učestvovao svom svojom dušom i telom. Ali, onda, kad je sve prošlo, na sve to gledao sam sa izvesnom dozom kritike. Rekao bih: progledao sam: Milan Petrović

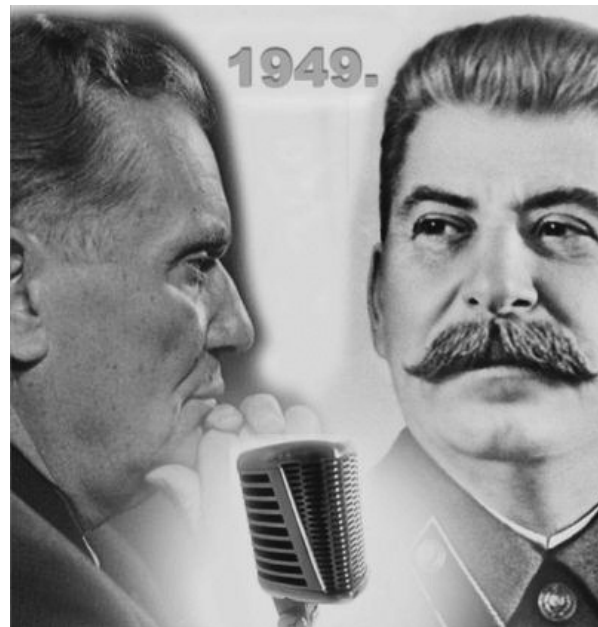
Dorćolac, sasvim slučajno saznaje da je Vida živa i zdrava, i da je u Beogradu. Dobija čak njen telefonski broj. Ni sam ne znajući zašto to čini, on joj telefonira iz Bukurešta i *uglavljuje* nov sastanak. Nakon 57 godina! Njega je pred susret kopkalo jedno pitanje. Iz čistog ljubopitstva ili neke još preostale muške gordosti hteo je da sazna da li je nekad mlada Banačanka bacila oko na njega zbog toga što je bio zgodan ili zbog toga što je dobila zadatak da i o njemu nabavi podatke koje bi, potom, prosledila udbovskoj vezi. (*Politika*, 4. novembar 2007)

Radio-stanica je učestvovala u političkoj borbi

To naravno nije kraj ove priče, jer sad počinje deo o radiju koji je kasnije *ubilo vreme*. Negde sredinom 1949. u Bukureštu je počela da radi *Slobodna Jugoslavija*, koja nije objavljivala gde se nalazi, a faktički nalazila se u samom centru Bukurešta. Kad je izbio sukob sa *Informbiroom*, pored raznih štampanih glasila, osnovana je i ta radio-stanica. U njoj sam počeo da radim od 1950. Imala je emisije na srpskohrvatskom, slovenačkom i makedonskom. Njegov prvi glavni urednik bio je Duško Novakov, čini mi se Pančevac, a tri godine bio je glavni urednik Uroš Tomin, inženjer hemije, kasnije doktor filozofije, iz Kikinde.

Bio sam oficir, i došlo je do sukoba. Opredelio sam se protiv Tita. Bio sam podvrgnut ispitivanjima i, umesto da odem na Goli otok ili ko zna gde, da bih se spasio, našao sam se ovdje u Bukureštu. Po struci sam geodetski inženjer, ali sam promenio posao i prešao silom prilika u novinarstvo. Novinarstvom se bavim od 1949, kad sam otišao u *Slobodnu Jugoslaviju*. Uglavnom su to bile vesti, emisije su išle skoro 24 sata... Ova radio-stanica je učestvovala, apsolutno, u političkoj borbi. Direktno. Postojalo je uredništvo, a mi smo imali izvesnu samostalnost. Osnovne direktive dobijali smo iz Moskve, pričevali smo se radio novinarstvu. To su bili napabirčeni novinari, nikako iz struke. Jedini pravi novinar bio je Viktor Nedić. On je bio prvi posleratni dopisnik *Tanjuga* iz Berlina, i njega su doveli u Bukurešt. On je bio najposposbniji od svih nas. Bili smo šegrti u novinarstvu. Jugoslovenska redakcija je emitovala program 24 sata u krug, sve vreme, ponavljali su se programi.

To je bila kratkotrasna stanica. Bila je u dubokoj ilegalnosti, da se stvori utisak da se ne zna odakle se emituje program. Sa mnom je radio i Aleksandar Opojević, čovek koji je dvadeset godina kasnije ubijen prilikom otmice i hapšenja Vlada Dapčevića u Bukureštu. On je bio major jugoslovenske vojske. Prvi spikeri su bili Zlata Milić, ona je negde, čini mi se, iz Pančeva ili iz Bele Crkve, i Branko Berić iz Šapca. Upečatljiv detalj koji pamtim je sa *Olimpijade* u Helsinkiju 1952, kad su igrale fudbalske reprezentacije Jugoslavije i SSSR. Mi smo bili u velikoj dilemi: za koga da navijamo? Znaite, srce je u Srbiji, a ovamo - mi smo sa Sovjetskim Savezom zajedno. Znaite, ta utakmica je bila dramatična. Mi smo vodili 5:1, a Rusi su izjednačili na 5:5 u poslednjem minutu. Moralo je naknadno da se igra. U ponovljenoj utakmici naši su pobedili, ne sećam se sa koliko, i onda su tu loptu odneli u Beograd, na Te-

razije. Rečeno je: mala Jugoslavija je pobedila veliki SSSR. Međutim, u finalu su se sreli Mađarska i Jugoslavija, i onda je mala Mađarska tukla Jugoslaviju. I ja dobijem nalog, odnosno traže mi da komentarišem to i upravo sam tako i komentarisao, o toj lopti. Bila su takva vremena.

Otprilike, kao što je beogradsko Dedinje, tako je ispod „bukureštanskog Dedinja“, postojao podzemni prolaz kroz jednu garažu. Tamo se stupalo u redakciju radija.

Sedišta radio-stanice menjana su tri puta zbog bezbednosti. Otpadali su neki ljudi da se ne bi znalo gde se nalazi ta stanica. Iz ličnog iskustva znam da je redakcija bila direktno potčinjena rukovodstvu *Informbiroa*, čije je sedište bilo u Bukureštu. Onaj ko poznaje istoriju, zna da je sedište *Informbiroa* bilo najpre u Beogradu 1947. Kasnije, kad je došlo do sukoba, prebačeno je u Bukurešt. Što se tiče materijalne strane, znači nalaženja sedišta, opremanja, tehnike, studija, to je obezbeđivala Komunistička partija Rumunije, direktno Centralni komitet. Postojali su specijalni instruktori koji su radili samo sa nama. Što se tiče tehničkog osoblja oko radio-stanice, to je ipak velika radio-stanica, bilo je oko trideset ljudi: radio-inženjeri, tehničari, operateri, daktilografkinje, obezbeđenje, šoferi i čistačice. To su bili sve Rumuni ili nekoliko Srba iz rumunskog Banata koji su srpski loše govorili. Samih članova redakcije bilo je sedamnaest, najviše novinara. Naše opšte postavke su bile postavke *Informbiroa*. Išlo se direktno na obaranje Titovog režima, naročito u početku kad se verovalo da se to može ostvariti...

Najluksuznija vila na „rumunskom Dedinju“

Radio je bio organ *Informbiroa*. Te članke smo prenosili, prevodili sa ruskog i rumunskog. Najveći deo svih materijala koje smo prenosili, uziman je iz antitovske emigrantske štampe... Možete shvatiti da su makaze radile *punom parom*. Članci su se isecali i - čitali. Primitivno novinarstvo, ali takvo je vreme bilo. Mogu vam reći da smo pisali i sopstvene komentare bez naznake autora. Ja sam često pisao komentare. Naravno, glavni izvor podataka pružila nam je jugoslovenska štampa koja je stizala sa velikim zakašnjenjem tako da nismo mogli da pratimo događaje aktivno, da reagujemo svaki dan na nešto. Slušali smo *Radio Beograd*, između ostalog. Postojalo je, ali nije bilo organizovano slušanje ili beleženje emisija. Nije postojala ta tehnika. Recimo, ako se sećate kad je Đilas pokrenuo odvajanje od Tita, mi nismo znali šta se tačno dešava. Među nama je izbila polemika. Nismo shvatili Đilasove teze, mi dugo nismo znali koga da podržimo - Đilasa ili Tita? Nismo znali šta se tačno dogodilo u

RADIO JE BIO ORGAN INFORMBIOA. ČLANKE SMO PRENOSILI, PREVODILI SA RUSKOG I RUMUNSKOG. NAJVEĆI DEO SVIH MATERIJALA KOJE SMO PRENOSILI UZIMAN JE IZ ANTITOVSKJE EMIGRANTSKE ŠTAMPE... MOŽETE SHVATITI DA SU MAKAZE RADILE „PUNOM PAROM“. ČLANCI SU SE ISECALI I - ČITALI. PRIMITIVNO NOVINARSTVO, ALI TAKVO JE VREME BILO

Jugoslaviji. U suštini, mi smo čitali jedno vreme oko toga, a trebalo je da budemo aktivni. Nismo imali dodir sa našim slušaocima. Nismo dobijali pisma. Bili smo odvojeni od tog sveta.

Programi su uglavnom bili govorni, ali emitovana je i međunarodna revolucionarna muzika, recimo *Bandijera rosa*, koja je često bila emitovana, ili Pol Robinson, Amerikanac, crnac. Interesantno je spomenuti da je najavna špica jedno vreme bila *Internacionala*. Verovalo se da smo mi zastupnici pravog socijalizma. Međutim, kad se kasnije pojavio Savez jugoslovenskih patriota, onda smo prešli na drugu špicu. Mogu da posvedočim da je redakcija imala relativnu autonomiju. Mi smo planirali emisije, ali smo podnosili izveštaje našem koordinacionom komitetu i centru jugoslovenskih revolucionarnih emigranata u Moskvi. Šef tog centra bio je general Pero Popivoda. Mislim, ta relativna autonomija vredi da bude naglašena zato što *Informbiro*, odnosno Rusi i drugi koji su bili oko nas, nisu znali tačno šta mi prenosimo, šta mi to govorimo. Tamo negde 1951. poslali su nam iz Moskve u Bukurešt mladog prevodioca Jurija.

U obračunima sa jugoslovenskom štampom koristili smo najgrublju terminologiju, a i ta štampa nam nije ostajala dužna... Čitav rad na *Slobodnoj Jugoslaviji* odvijao se u dubokoj konspirativnosti. Kad bismo imali slike da pokažemo gde je bila stanica, videla bi se jedna od najluksuznijih vila na „rumunskom Dedinju“. Niko ne bi sanjao da se tamo nalazi jedna ilegalna radio-stanica. Zašto je bila tolika konspirativnost? Radilo se o tome da su se oko nas vrzmali svakojaki agenti raznih službi jer je to bilo vreme borbe „blok protiv bloka“. Nas su tražili. Trebalo je da se pronađe gde je stanica, odakle je emitovao program. Emisioni centar bio je daleko od Bukurešta. Govorili su nam šefovi da postoji mogućnost da budemo kidnapovani. Možda se u toj opreznosti i preterivalo, ali i to je bio deo propagande. U svakom slučaju, to tajno voženje automobilima noću i danju, govorilo je o tome da postoji, možda i neopravdano, strah od opasnosti, ali je to, verovalo se, podizalo revolucionarni duh...

Sad kad bacim pogled na to šta je sve prošlo, skoro šezdeset godina, to je prohujalo kao vohor. Bilo je to jedno romantično vreme u kome sam učestvovao svom svojom dušom i telom. Ali, onda, kad je sve prošlo, na sve to gledao sam sa izvesnom dozom kritike. Rekao bih: progledao sam. Znam da sam tada bio priučeni novinar, ali sam kasnije nešto i naučio. A sada, ako me u Beogradu objavljuju u raznim novinama, znači da ti tekstovi ipak nešto vrede. ■